

## VASPITNI ZAHITJEVI U PROGRAMIMA OBUKE ZA VOJNIKE \*

Nema uspjeha u nastavi, pogotovo vojnoj i kod vojnika, ako se ne ovlada njenom stručnom i zanatskom stranom, ako se uporedo sa znanjem ne razvijaju navike i vještine. Zato se u osnovnim nastavnim dokumentima naše Armije s pravom ističe da je obuka vojnika u umješnom rukovanju, brznoj i efikasnoj upotrebi oružja i drugih sredstava jedan od najvažnijih zadataka vaspitno-obrazovnog rada. Ti zahtjevi su izraženi kroz nastavne sadržaje i programe obuke vojnika i jedinica. Programom je tačno određeno šta sve vojnik treba da nauči tokom služenja u Armiji, kojim vještinama i navikama treba da ovlada da bi bio osposobljen za uspješno dejstvo u savremenoj borbi.

U ovom članku neću se upuštati u ocjenu u kojoj mjeri su znanja, vještine i navike, koja se programima traže, adekvatni savremenim potrebama. Ukazao bih jedino na to kakvi se zahtjevi u vaspitanju vojnika kroz njih postavljaju.

U „Opštem uputstvu za vaspitanje i obuku u JNA”,<sup>1</sup> koje služe kao osnova za izradu svih propisa kojima se reguliše vojna nastava, izražen je zahtjev da se „preko procesa obuke moraju ostvarivati i vaspitni ciljevi, jer obrazovanje koje u sebi ne sadrži i vaspitne komponente nema veće vrednosti”. Time je jasno rečeno da starješine-izvođači nastave moraju imati u vidu da je svrha svakog nastavnog sadržaja ne samo određena suma znanja, nego i razvijanje pozitivnih kvaliteta ličnosti vojnika. Od starješina se, naime, traži da obrazovnu i vaspitnu stranu programa obuke analitički sagledavaju, da otkrivaju puteve i načine koji će usloviti da se sticanjem vojnih, društveno-političkih i drugih znanja, vještina i navika postignu maksimalni rezultati u formiranju stručno spremnog i moralno-politički izgrađenog vojnika, osposobljenog da može u svim uslovima uspešno tući neprijatelja. No, da bi se kroz obuku vojnici sa uspjehom i obrazovali i vaspitavali, neophodno je da u, tom pravcu bude orijentisan cio Program a zatim i svaki predmet i tema u okviru predmeta, pa, koliko je to moguće, i svaka nastavna jedinica. Ovakva potreba postoji, bez izuzetka, za sve predmete i programe obuke, jer se od svakog od njih zahtijeva da na poseban način doprinese formiranju kompletne ličnosti vojnika.

---

\* Ovaj članak je dalja razrada napisa objavljenog u *Vojnom delu* br. 4 „Obuka — osnov u vaspitanju”.

<sup>1</sup> Izdanje Generalštaba 1962. godine.

Međutim, ako se pri ocjeni nastavnih sadržaja pođe od navedene postavke i kriterija, za sadašnje programe obuke vojnika i jedinica može se konstatovati da imaju praznina.

Kod svih programa, sem dijelom kod programa za MPV, gdje je stanje povoljnije, pored ostalog i zbog prirode same nastavne građe, karakteristično je to što su programski zahtjevi izraženi samo za obzivanjem, dok se o vaspitnim zadacima, koje kroz obuku treba ostvarivati, veoma oskudno govori. Evo konkretno kako to izgleda u Programu obuke vojnika jednog protivtenkovskog puka. Od ukupno osam opštih predmeta, koliko se izučava u ovoj jedinici, kod četiri se samo uopšteno govori o vaspitnim ciljevima, i to samo kroz cilj predmeta ili opšte methodske napomene, dok je kod četiri ostala ovo posve izostavljeno. Kod predmeta „Naoružanje sa nastavom gađanja” npr. vaspitni zahtjev nigdje nije izražen, ni za predmet kao celinu ni po temama. Naravno da to ne ostaje bez odraza na praksu nastavnog rada. Praznina u ovom pogledu još više je potencirana činjenicom što ni u „Uputstvu za izvođenje gađanja pešadijskim naoružanjem” vaspitni cilj nije istaknut. Ili, recimo, pri obradi teme br. 3 iz ovog predmeta — „Ručni bacač” — od vojnika se traži da zna njime da rukuje, da ga zna opisati, ali se starješina ne obavezuje da uvjeri vojnika da će ovo „nacionalno” oružje u našoj armiji u eventualnom ratu biti masovno upotrijebljeno protiv neprijateljskih tenkova i da će njegova efikasnost zavisiti, u prvom redu, od njihove obučenosti, snalažljivosti i hrabrosti.

Sa predmetom „Strojeva obuka” gotovo je isti slučaj. Iz postavljenog cilja ne vidi se svrha obuke, niti da se kroz nju obezbjeđuje jedinstvo akcije, da se vojnik i jedinica obučavaju u preciznosti, usklađenosti, tačnosti i brzini izvršavanja radnji i taktičkih postupaka, tj. u svemu onom što zahtijevaju savremena borba i tehnička opremljenost jedinica. Ne naglašava se ni njen doprinos disciplini koja mnogostruko pojačava snagu jedinica.

Ovim se mogu, donekle, i objasniti dosta česte pojave kršenja strojeve discipline u jedinicama i shvatanja da strojeva disciplina nema veću vrednost sa stanovišta ratnih potreba, da je to stvar plana i programa, a ne i stalna i neophodna potreba pojedinaca i jedinica u njihovim svakodnevnim djelatnostima. Odsutnost vaspitnih momenata vidljivo je i kroz samo izvođenje strojeve obuke, o čemu govori i raspoloženje vojnika prema njoj. Interesantno je ovdje navesti izjavu jednog od najboljih vojnika jedne baterije. On kaže: „Sve čemu se učim kroz nastavu vidim da ima neku svrhu, da je to potrebno meni kao vojniku za slučaj rata. Čak i kada starešina ne objasni čemu nešto treba da posluži, ja sam nekako sebi protumačim i vidim da nam je to potrebno, ali kada su u pitanju neke strojeve radnje, naročito prestrojavanje, onda nisam ubeđen da će mi to ikad trebati. Možda meni te radnje teže padaju s obzirom na to što se ranije nisam bavio fiskulturom, jer sam još kao dete imao teži prelom noge. Imam utisak da mnoge strojeve radnje uvežbavamo samo radi parada”. Međutim, kada je tom vojniku objašnjeno da ta prestrojavanja imaju praktičan značaj za organizovano pokretanje jedinica i brzo stupa-



nje u borbu, za izvođenje marša, on je znatno korigovao svoje gledanje.

Kod predmeta „Inžinjerijska obuka“, takođe nigdje posebno nije definisan vaspitni cilj. Ni za predmet kao cjelinu, ni kroz tematske sadržaje, ne zahtijeva se od starješina da vojnicima objasne smisao znanja i vještina koje obukom treba da steknu i u čemu je njihov praktičan značaj u borbi. Naravno, da se onda vojnicima i ne objašnjava, na primjer, čemu služi izrada rovova, zašto je potrebno da nauče da se vješto maskiraju, da brzo znaju postaviti mine, napraviti prolaze kroz misko polje i dr. Mnoge starješine to čine, ali ne uvijek i koliko treba, pošto ih na to ne obavezuju programski zahtjevi. I zbog toga što se vojnicima kroz nastavni proces ne objasne smisao i potreba pojedinih radnji, a naročito kada njihovo izvođenje iziskuje povećana fizička i psihička naprezanja, kakav je slučaj sa ovom obukom koja se pretežno praktično izvodi i uz česta ponavljanja, oni ih tada nerado primaju i doživljavaju ih više kao teret, a manje kao nešto korisno. U ovom se nalazi i dio odgovora na pitanje zašto se vojnici u toku zajedničke obuke nedovoljno maskiraju i ukopavaju — kako se najčešće konstatuje kada se daju analize zajedničkih vježbi, pokretnih logorovanja i sl.

Praznina stvorena ispuštanjem vaspitnog cilja u cjelosti karakteriše i predmet „Telesno vaspitanje“. Istina, u cilju obuke naglašeno je da treba „svestrano razviti i održati nivo telesne sposobnosti pojedinaca i jedinica“ i uporedo sa tim uticati na razvijanju snage, izdržljivosti i brzine, ali se ni jednom programskom odredbom ne zahtijeva da se objasni vojnicima zašto moraju da posjeduju baš takva svojstva i u čemu se ogleda njihov značaj u toku izvođenja borbenih dejstava. Ne ulazeći šire u ocjenu ovog predmeta, može se reći da su vojnici do sada relativno malo upoznavani kakvo važno mjesto pripada fizičkom obrazovanju i savremenoj vojnoj nastavi i kakvi se sve naponi u modernim armijama ulažu da se do maksimalnih granica povećaju fizičke sposobnosti vojnika i starješina. U nekim armijama, tehnički modernije opremljenim, od vojnika se npr. zahtijeva da je u stanju da pod punom ratnom opremom pređe marš-rutu od 10 km za 70 minuta.

I kod ostalih predmeta je u tom pogledu slično. Mada su u programima istaknuti i neki vaspitni zahtjevi stanje ipak ne zadovoljava. Izuzetak čini jedino predmet „Opšti vojni propisi“, gdje se više nego kod drugih, konkretnije i sadržajnije definiše vaspitni cilj. U njemu je izražena i obaveza starješina da kroz obuku postignu takav stepen znanja koji će preći u „naviku“ vojnika da obezbijede „stalno vaspitno delovanje na vojnike“. Posebna odlika ovog predmeta je što je u njemu vaspitni cilj zastupljen i kroz cilj obuke u cjelini, opštometodske napomene i što je posebno važno kroz gotovo sve teme.

U predmetu „Taktička obuka“, na primjer, postavljaju se borbeni i stručni zadaci, ali se ni jednom riječju ne govori o političkoj i psihološkoj pripremi za takve napore. Stoji samo napomena da poslije svake vježbe treba „održati analizu sa starešinama, a posebno sa vojnicima“. Nije naglašena obaveza, ili bar napomena, za razvija-

nje povjerenja u oružje i materijal kojim se rukuje, ne insistira se na razvijanju uvjerenosti u njegovu moć. Nema, takođe, ni konkretnih obaveza za uklapanje poučnih primjera i iskustava iz narodnooslobodilačkog rata, mada je to objektivno moguće postići. Dalje, konstatacija, i to pod napomenom, da „vežbu treba izvoditi pod uslovima najpribližnijim ratnim“, ma koliko da je opravdana — nedovoljna je, pre se više može tumačiti kao zahtjev za ulaganje većih napora, a manje kao faktor koji podstiče vaspitnu stranu.

U cilju obuke iz PNHBO ističe se da kod vojnika treba „razviti poverenje u mogućnost zaštite od nuklearno-hemijsko-bioloških borbenih sredstava pravilnom i blagovremenom upotrebom formacijskih i priručnih sredstava za zaštitu i dekontaminaciju“. S obzirom na osjetljivost i složenost obuke iz tog predmeta, kao i ulogu ovih sredstava u eventualnom ratu, bilo bi nužno da se u programu govori i o posljedicama koje će njihova primjena izazvati u moralnom i psihološkom pogledu — iako se o tome može govoriti samo u vidu pretpostavke. Međutim, ovaj momenat je u predmetu sasvim ispušten. Naglasak je gotovo isključivo dat na obrazovno-tehničku stranu i zato nije za čuđenje što vojniku i poslije završene obuke ostane dosta nejasnog. U metodskim napomenama starješine se upozoravaju da „teorni deo iz datog gradiva treba obrađivati samom u meri neophodnoj za praktičan rad“. No, kakav to teorni rad treba da bude, to se ne može sa sigurnošću zaključiti. U kojoj mjeri njena obrada treba da pripremi vojnika na napore i izdržljivost pred udarom tih sredstava, koliko treba da ga ohrabri i uvjeri da je moguće izbjeći ili ublažiti dejstvo takvih sredstava, da se i u uslovima njihove primjene može uspješno voditi borba itd., ostaje da to sam starješina-izvođač zaključiti.

Gotovo da se iste zamjerke mogu, u manjoj ili većoj mjeri, staviti i programima, odnosno predmetima vojnostručne obuke ostalih rodova i službi. Sve njih uglavnom jednako karakteriše to da izražavaju zahtjeve samo u obrazovnom pogledu, dok su vaspitni ispušteni. Otuda nije teško zaključiti da, ukoliko bi se postavilo da se sa ovog aspekta posebno i o njima govori, to bi bilo samo ponavljanje onog što je već rečeno.

Osloniti se samo na vaspitni cilj koji je formulisan u uvodnom dijelu „Nastavnog plana i uputstva“, ili smatrati da se vaspitnost obuke može obezbijediti ukoliko se dobro izvodi program političke nastave, nije dovoljno. Prije svega zbog toga što se planom određuju samo najopštije intencije, a one logično ne mogu biti dovoljne kao orijentacija za svakodnevnu nastavnu praksu i za sve prilike i okolnosti u kojima se ona odvija. Zbog toga vaspitni zahtjevi u obuci treba da budu određenije postavljeni, konkretnije da izražavaju obaveze starješina — izvođača u ovom pogledu. S druge strane, program za MPV, ni po obimu ni po sadržaju, ne može da da odgovore na pitanja koja sadrži stručna obuka, niti vojniku da otvori perspektivu i da ga uvjeri „da brojno i tehnički slabije jedinice, ako su dobro organizovane, izvežbane i fizički osposobljene, kojima se dobro komanduje i čiji je borbeni moral visok i nepokolebljiv, mogu savladati neprijatelja koji je snabdeven brojnijim i



moćnijim tehničkim sredstvima" (Ratna služba t. 6). To može da se obezbjedi samo cijelom obukom, naravno, ako se kvalitetno izvodi po svim predmetima.

Prema tome, programe obuke bi trebalo tako graditi da u pogledu zahtjeva izražavaju obje komponente nastavnog procesa — i vaspitnu i obrazovnu. Na taj način starješinama bi se znatno pomoglo i olakšalo da bolje organizuju i sprovedu nastavni rad, a iz toga bi rezultirali i veći vaspitni efekti obuke. Bojazan od preopširnosti ovako postavljenog programa, koliko mi se čini, ne bi imala opravdanja.

## REALIZACIJA PROGRAMA OBUKE

Na zaključak da bi programi obuke vojnika trebalo na određeni način da izražavaju zahtjeve i u vaspitnom pogledu, upućuju ne samo razmatranja samih programskih odredbi nego i analiza neposredne prakse. Upravo zbog toga što u predmetima nije konkretizovan opštevaspitni cilj, što u tom pravcu nisu formulisani nastavni zadaci izvođačima nastave-starješinama, pogotovo ako u ovome nemaju svog iskustva, nije uvijek jasno šta se u vaspitanju želi postići obradom određenog nastavnog sadržaja. U većini slučajeva, u praksi se ovoj strani nastavnog rada ne prilazi sa jasnije orijentacije. Ona nije dovoljno prisutna ni kada se priprema nastava. Vaspitni zadaci zanemareni su i pri sastavljanju podsetnika, sa izuzetkom kad se radi o časovima političke nastave. Interesantno je istaći da su gotovo sve starješine, sa kojima sam razgovarao o pripremi za nastavu i o kvalitetima podsjetnika, izjavile da o ovoj strani nastavnog časa nisu vodile računa, jer se to od njih do sada nije ni tražilo, iako misle da bi to bilo višestruko korisno.

Naravno, time ne mislim tvrditi da nam je obuka vojnika „nevaspitna" i „nepolitična". Naprotiv, ona je danas mnogo bolje organizovana, savremenija i vaspitnija nego što je bila tokom ranijih perioda. O tome govore kako zapažanja iz mnogobrojnih obilazaka jedinica tako i sumarne analize ukupnih rezultata obuke koje vrše komande jedinica.

Međutim, postavlja se pitanje da li je ona onoliko vaspitna koliko bi to mogla biti, s obzirom na objektivne uslove — sve bolji kvalitet ljudstva koje nam dolazi, političku uzdignutost i stručnu osposobljenost starješinskog sastava, karakter naše armije i okolnost što vojnike pripremamo za odbranu zemlje? Smatram da odgovor ne može biti posve afirmativan i to iz više razloga.

Prije svega, nužno je podvući da se kroz sam nastavni proces, kada se vojniku daju određena znanja i traži od njega da ovlada pojedinim vojničkim radnjama, vještinama i navikama, ne insistira da vojnici shvati ne samo da ono što se od njega traži treba da uradi, već i da zna zbog čega je to potrebno, da shvati smisao svega onog što kroz obuku treba da nauči, u prvom redu, sa stanovišta ratnih potreba. Dosta često vojniku se prepušta da sam traži odgovore, da se sam doseća o čemu je svrsishodnost pojedinih nastavnih sadržaja. S druge strane, mnoga zapažanja govore da i tamo gdje

starješine o ovom momentu ipak povedu računa, njihovi se postupci prije mogu smatrati kao izraz spontanog rada, a manje kao rezultat unaprijed postavljenog cilja nastavnog procesa. Često i dobre starješine zaborave na vaspitne ciljeve. Na jednom času na kojem su se vojnici obučavali u savlađivanju prepreka, komandir voda koji je inače dobar starješina, pravilno je objasnio kako treba izvoditi radnju, sam je to praktično i pokazao, ali je ispustio da upozori vojnike čemu treba da posluži ova vještina i u kojim okolnostima vojnici može da je primjeni. Ili drugi primjer. Na času Inžinjerijske obuke, čiji je cilj da se vojnici obuču u onesposobljavanju tehnike komandir odjeljenja je veoma oskudno objasnio vojnicima kada se mora uništiti sopstveno oružje. Obradu čitavog nastavnog pitanja sveo je na to što je vojnike upozorio „da se oruđe uništava kada se po delovima ne može poneti i skloniti da ga neprijatelj ne bi iskoristio” i što im je praktično pokazao na oruđu gdje bi trebalo postaviti eksploziv. Međutim, ispustio je da im konkretnije govori o taktičkim okolnostima u kojima za vrijeme borbe može nastupiti takav slučaj, da do takve situacije može doći i uslijed neispravnosti sredstava (na primjer, pri povlačenju), da se tu ističe ogroman značaj čuvanja i održavanja ratne tehnike u ispravnom stanju itd.

Na praksu, o kojoj je riječ, smatram da ima uticaja, pored onog što je rečeno o programskim zahtjevima, i jednostrano gledanje na praktičnu stranu izvođenja obuke. Naime, u opštim metodskim napomenama, datim uz pojedine predmete, starješine se upozoravaju da „u toku obuke treba izbaciti kao metod opisno i teorijsko izlaganje gradiva, već svu pažnju sasrediti na praktični rad”. Razumljiva je štetnost suvišnog teorisanja o praktičnim stvarima, naročito ako to poprima oblike metoda rada, posebno kada se radi o gradivu koje se uspješno može savladati jedino praktičnim izvođenjem (a takvog je karaktera najveći dio vojnostručnih nastavnih sadržaja), ali je isto tako veoma značajno, i kod sasvim praktičnih tema, da se objasni potreba njihove solidne savladanosti. A ovo se ne može postići ako se ne dadu tumačenja, ako se, ukoliko je to nužno, ne primjeni i verbalan metod rada. Jer, iako se vojnici samo kroz praktičan rad može do kraja uvjeriti u vrijednost pojedinih vještina, njemu je potrebno pomoći da stekne što realniju predstavu o njenoj ulozi u borbenim dejstvima.

Nužnost da se nastavnim procesom obezbijede obje njegove komponente, pored obrazovne i vaspitne, da se vojnici uvjere u vrijednost onoga što uči, ima značaja i za razvijanje motivisanosti vojnika prema nastavnim sadržajima. Jer, vojnici koji je shvatio korisnost nečega što treba da zna, pozitivnije će se odnositi tokom nastavnog procesa, biće pažljiviji u odnosu na ono što treba da nauči i čime da ovlada. „Što se jasnije i odlučnije postavlja cilj delatnosti, to se pravilnije razvijaju razum i volja, koji čvrsto povezani savlađuju sve teškoće” (M. Gorki). Uz to je poznato da se ona znanja, vještine i navike koji nisu postali sastavni dio svijesti, brže gube i teže se mogu održati u stvarnim ratnim dejstvima.

U praktičnom radu dosta često se može naići na izvođače nastave koji krše poznato pedagoško pravilo, po kome vojnici tokom



nastavnog procesa treba stavljati u položaj da kritički usvaja znanja koja mu se daju i da o njima slobodno rasuđuje. Ovo načelo, mada je jasno definisano u „Opštem uputstvu za vaspitanje i obuku u JNA” (t. 66), nedovoljno nalazi primjenu, bar ne u punom smislu njegovog značaja. Najopštije govoreći, na primjeni pomenutog načela veoma malo se insistira. Sem toga, ima dosta raširenih shvatanja da se vojniku ne može dozvoliti da „polemiše” sa izvođačem nastave, jer bi to, navodno, štetno uticalo na razvijanje pravilnih vojničkih odnosa i discipline u jedinicama. Jedva da bi trebalo dokazivati da ovakva gledanja izražavaju konzervativan odnos prema nastavnom radu i da u suštini protivreče zahtjevu o osavremenjavanju obuke. Očigledno je da nosioci ovakvog stava ne prave razliku od naređenja i nastavne situacije i da gube iz vida da se razlikuje položaj vojnika, na primjer, na taktičkoj vežbi, gdje ne može biti diskusije o izdatoj komandi, od položaja na času, gdje mu se određena znanja prvi put daju i kad mu treba omogućiti da slobodno i kritički rasuđujemo o nastavnom gradivu koje treba da savlada i usvoji. Zaboravljaju da u procesu vaspitanja i obuke vojnika treba sve više dovoditi u položaj „u kome će dolaziti do izražaja njihova stvaralačka snaga, samostalnost, inicijativa — osobine koje su od naročite vrednosti za svakog pripadnika naše socijalističke Armije” (Tito).<sup>2</sup> Pri tome je interesantna pojava da se pomenuto načelo najmanje poštuje upravo u vremenu kada bi trebalo najčešće da dolazi do izražaja — u periodu obuke sa mladim vojnicima (faza opšte i stručne obuke). To se ogleda u dosta čestoj primjeni komande „Ostav”. Od vojnika se traži ponavljanje radnje, a da se ne objasni zašto se to zahtijeva, u čemu su pogriješili. U suštini radi se o izvjesnom drilu u nastavi koji ne mora biti, i najčešće nije, praćen poništavanjem ljudskog dostojanstva u bukvalnom smislu.

Povezivanje obuke sa iskustvima iz narodnooslobodilačkog rata, takođe predstavlja značajno pitanje. Koliko se u ovom pogledu čini u svakodnevnoj praksi nastavnog rada u jedinicama, može se dijelom sagledati iz jednog izvještaja komande jedne proleterske brigade, u kome se kaže: „Primere iz NOB starešine koriste u obuci i vaspitanju, samo u izvesnoj meri. Korišćenje primera najviše dolazi do izražaja u nastavi MPV, a manje u stručnoj obuci. Pogotovo ih manje koriste mlađe starešine koji nisu učestvovali u ratu. Međutim, suština problema nije u nedovoljnom korišćenju primera, nego u odsustvu jednog planskog i sistematskog odabiranja i prilagođavanja određenoj temi”. Zbog toga bi bilo korisno ako bi se uz programske sadržaje, kroz eventualno poseban prilog, preciznije odredili koji konkretni primjeri ili iskustva iz rata dolaze u obzir da se koriste u kojim prilikama i u kojim nastavnim sadržajima. Nema sumnje da bi takvo rješenje, npr. putem obrade ovih pitanja kroz posebne priručnike (slično Informatoru, koji izdaje Uprava za MPV za izvođenje političke nastave), predstavljalo dragocjenu pomoć trupnim starješinama i mnogo bi značilo za unošenje vaspitnosti i političnosti pri obradi vojnostručnih sadržaja u obuci u cjelini. Takva akcija si-

<sup>2</sup> „Narodna armija”, 22. XII 1961. godine.

gurno bi podstakla i organizovanije usmjeravanje vojnika na čitanje literature o NOR-u iz vojničkih biblioteka.

Što se, pak, tiče korišćenja primjera iz borbenih tradicija samih jedinica za vreme obuke, tu su i praktična iskustva i objektivne mogućnosti veoma male i ograničene. Na to utiče i okolnost što samo dio jedinica nosi tradicije ratnih jedinica, dok su ostale upućene na njegovanje tradicija svoga roda. Najveću teškoću predstavlja pomanjkanje odgovarajuće literature. Nje nema dovoljno čak ni kada se radi o proslavama godišnjice jedinica i armijskih praznika. Otuda se nameće potreba da se ubrza izrada monografija ratnih jedinica i brošura koje bi govorile samo o njima i njihovom ratnom putu, likovima boraca i sl. Iz činjenice što kod većine vojnika postoji razvijeno interesovanje za prošlost jedinice kojoj pripada, može se pretpostaviti da će ovakva literatura biti veoma dobro primljena.

U poslednje vrijeme sve se više i otvorenije kod nas i u svijetu tretiraju problemi psihološke pripreme ljudstva za dejstva u savremenim uslovima. Pri tome se posebno ističe potreba da se vojnici potpunije upoznaju sa fenomenom straha koji će se u eventualnom ratu, kao posljedica dejstva novog naoružanja, javljati u neuporedivo većim razmjerama nego što je to bio slučaj u svim dosadašnjim sukobima. Ako ovakva gledišta imaju opštu vrijednost, za nas su, nesumnjivo, posebno aktuelna i to iz dva bitna razloga: prvo, što se pretpostavlja da ćemo voditi rat sa neprijateljem koji će tehnički biti bolje opremljen i drugo, što do sada u obuci vojnika ovom problemu nismo poklanjali dovoljno pažnje. Problem je očigledno veoma složen i mnogo širi nego što to na prvi pogled izgleda. On uključuje takvu pripremu ljudstva koja treba da obezbijedi da oni borci koji bi eventualno dobili delimične opekotine ili manje doze radijacije od atomske eksplozije ili druge povrede, budu spremni da nastave borbu do izvršenja dobivenog borbenog zadatka. Ukratko rečeno, nameće se kao neophodnost da se u interesu potpunijeg obučavanja vojnika za ratne zadatke postojeći programi dopune sadržajima koji bi poslužili kao osnova za nastavno-obrazovni i vaspitni rad u ovom pravcu.

U vaspitanju vojnika kroz obuku postoji još niz pitanja koja zahtijevaju bolja ili potpunija rješenja. Prije svega, to se odnosi na oblast primjene nastavnih metoda i oblika rada, od kojih — kako se to u pedagogiji naglašava — u velikoj mjeri zavisi „pravilno usmeravanje i ostvarivanje određenih nastavnih zadataka”. O ovom pitanju u praksi postoji najviše nedostataka i slabosti koje ometaju da i povećani naponi na unapređivanju nastave ne daju uvijek zadovoljavajuće rezultate. Dijelom se to moglo vidjeti i na pokazanim primjerima. Pomoć viših komandi u tome uvek bi dobro došla neposrednim izvođačima nastave koji su uglavnom prepušteni da se sami snalaze, što, razume se, mnogima od njih — naročito iz redova komandira odeljenja — teže uspeva. Organizovanje savetovanja ili seminara, na kojima bi se, na osnovu sopstvene prakse, razmatrali problemi primene metoda rada u vojno-stručnoj obuci i te kako bi ovome koristilo.



Sa stanovišta osposobljavanja starješinskog sastava u metodskom pogledu, ozbiljnije kritičke primjedbe mogle bi se dati i na sadržaje nastavnih konferencija, kao i na redovna referisanja koja se u trupi sprovode. Na nastavnim konferencijama, koje se drže na početku nastavnih perioda, malo se mjesta daje kritičkim osvrtima na slabosti metoda rada u obuci, a isto tako nema nastojanja da se pozitivna ostvarenja i iskustva u ovom pogledu jače naglase i popularišu. Slično je i sa referisanjem. Kako inače objasniti mnoge propuste koji se čine kroz pripremu starješina za nastavu i pomanjkanje prakse redovnije seminarske obrade pojedinih nastavnih problema. Zbog svega toga smatram da bi bilo korisno ako bi se, nekim regulativnim mjerama, postavile čvršće obaveze pred komande pojedinih stepena gde bi išlo za tim da se redovnije analizira metoda strana nastavnog rada. Na primjer, da sve komande bataljona, zajedno sa komandirima četa svakih petnaest dana analiziraju stanje u četama sa težištem na obuci.<sup>3</sup>

Pravilna procjena vaspitnih rezultata obuke veoma je značajna za unapređivanje sistema vaspitno-obrazovnog rada kao cjeline i svakog predmeta posebno. Međutim, utvrđivanje uspjeha u vaspitanju mnogo je teže nego u obrazovanju. To je naročito vidljivo kod provjeravanja vaspitnih rezultata pojedinih tema ili nastavnih jedinica. U stvari, mjerila kojima bi se tačno utvrdio stepen vaspitnosti nastavnih sadržaja, odnosno postignutih rezultata, ne postoje. Ali iako postoje objektivne teškoće zbog kojih nije jednostavno, a možda ni moguće, svakodnevno neposredno mjeriti koliko su vaspitni rezultati obuke, sazrela je potreba da se u ovom pogledu učini nešto više nego do sada.

Mora se priznati da je uočljiv nesklad između načelnih postavki, odnosno opštih zahtjeva u pitanju provjere vaspitnih efekata obuke, i onog što se u svakodnevnoj praksi na tom planu radi.

Primjena Pravilnika o ocjenjivanju rezultata obuke vojnika i jedinica dosada je u praksi dala veoma pozitivne rezultate i doprinijela da se u znatnom stepenu podigne odgovornost prema obuci i da se ona postavi na viši nivo. Međutim, ako se pođe od osnovnog podatka koji se Pravilnikom postavlja — da se pri ocjenjivanju ustanovi „u kojoj mjeri su vojnici usvojili određena politička i vojnička znanja i koliko su ona postala sastavni deo njihovih uverenja u mogućnost uspešnog vođenja odbrambenog rata“, onda se može konstatovati da se Pravilnik samo delimično sprovodi u život. Prilikom kontrole obuke dosad su se ocjenjivali samo obrazovni rezultati, dok se vaspitna strana ispustila iz vida. Znači, prema tome, da bi u interesu potpunije primjene Pravilnika i unapređivanja kvaliteta nastave i obuke, bilo nužno izučiti koja bi mjerila trebalo primjenjivati pri utvrđivanju stepena vaspitnosti nastavnog rada.

Postizanje većih vaspitnih efekata tokom obuke ne zavisi samo od iznalaženja boljih rješenja o navedenim pitanjima. U vrlo dinamičnoj i raznovrsnoj praksi nastavnog rada sa vojnicima, sigurno da ima još pitanja koja bi po aktuelnosti zaslužila da se posebno

<sup>3</sup> „Narodna armija“, 30. IV 1965. godine.

razmotre, jer su od značajnog uticaja na tok izvođenja nastave. Mnoga od njih, kao i ova o kojima je već bilo riječi, mogla bi biti predmet posebnih studija i analiza. Takva su, na primjer: pitanje sadašnjeg načina obuke starih vojnika, ljudstva u stalnim rashodima, obuka vojnika po skladišnim grupama i vojnim okruzima, heterogenost nastavnih grupa i uticaj tog faktora na savlađivanje određenih nastavnih sadržaja, primjena principa očiglednosti u nastavi i niz drugih. No, ipak, ukoliko bi se za pitanja o kojima je naprijed bilo govora nalazila bolja rješenja, obuka bi bila mnogo bolja i organizovanija i više vaspitna nego do sada.

Pri svemu ovome nije potrebno posebno dokazivati kakvu ulogu u rješavanju navedenih problema i pitanja ima izvođač obuke. Dovoljno je istaći da se on javlja kao rukovodilac i osnovni nosilac realizacije nastavnog rada i istovremeno kao lice koje odlučujuće utiče na cjelokupan život vojnika. U kojoj mjeri od njega, njegovog rada i umješnosti zavisi pravilno obučavanje i vaspitavanje vojnika, najbolje govore dosadašnji rezultati i praksa. Zato se u sklopu ukupnih nastojanja za unapređenje nastave u trupi, posebna pažnja poklanja komandirima odjeljenja. Napori koji su do sada u ovom pravcu uloženi dali su i rezultate, ali još nisu takvi da bi potpuno zadovoljili potrebe jedinica.

General-major  
Miloš RADULOVIC